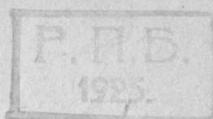

H29-11

67

17467

II. ЗАМОЖСКІЙ

ІЛЬІЧЛЫ ГІЖӨД

СССР-са јөзјаслөн шорса һига лезан ін.
МОСКВА — 1925 во.

ПИСЬМО ИЛЬЧУ

Перевод САЖИНА

НА ЗЫРЯНСКОМ ЯЗЫКЕ.

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР.

МОСКВА, Никольская, 10

Коми-3

3-1562

П. ЗАМОЈСКІЙ.

І Л Љ І Ч Л Ы Г І Ж Ё Д

КОМІӨН ЛӨГӨДИС САЖИИ.

СССР-са ЛӨЗЛАСЛӨН ШОРСА НІГА ЛЕЗАН ІӨ.

МӨСКВА—1925 во.

Книга набрана и отпечатана
в 1-й типографии Централь-
ного Издательства народов
С. С. С. Р. Москва, Николь-
ская, 10, в количестве
2.000 экзempl.

Главлит № 40.751

ПИГМӨ ИЛЫЧЛЫ.

Сөкыд Прошкалы овны! Батыс гөл. Важон-нын гөлмис. Вөлі мөс—да вот вештыны лоі. Вөлі вөв—да кулі. Гырые ижанос война-выло нуисны. Некущом жуор ни вьет оз волю.

—Виисны тыдало война-вылад—шог-пырые казтывліс бат.

Гортө колыны сөмын көкжамыс арөса Прошка да кык арөса кага.

Прошка школао ветлывліс, гижны да лыс-сыены велөдчис. Школаын век сижос севравліс Онё Вае «Корыс мешөкөн». Прошкалон бат пөрыс-нын. Ужавны омөла вермө Ывлао петас а век озыр жөз севралөны.

—Мыј-нө, корыс мешөк, он-на корнытө пет, гашкө кага вицны медасан?

Прошкалон батыс век видчысис бур олөм. Вөјбыдөз пизөсасөмөн кевмас јенлы, Прошкаөс щөц щөктө кевмыны—бур олөм век оз лок.

Отчыл көсјис-нын гусасны бостчывны. Перна пасасөмөн пемыд војын ветліс Онё гумла дорөз. Прошкаөс бое-тис щөц. Гумла-вылын төлөдтөм вөрөк ем. Лөөдіс мешөк, сетліс-нын Прошкалы кутны, көсјис мешөкө вөрөкыс течны, но бөр дугдіс.

—Чөрту, Прошка. Мунам бөр гортад. Гусасөмнад он озырмы. Мед најө озырөс-кө... Олам олам дај ми озырмам. жугыла бөр мунисны гортө... Гортын Прошкалон мамыс наң витчысө.

— Немгор ен вајө?

— Егө. Абу, баба, лөсыд гусаснытө.

— Да мыјнө кутан сојны! Пызыл нөті-нын абу, кыд-тө-нын төрыт мед-бөрјасө пөжавлі. Талун-кежө сојныд нинөм абу.

— Мам, мед' абу-кө. Ме аскі школаад ог мун: корны петала. Гапкөн і ееталасны.

— Корөм поньыд, сіга, еща-нын сожан. Господө гос-подө, Мыј-вөсна тавыјоң мијанөс воштін?

— Ен бөрд, баба! Коркө і мијанлы бур олөм воас. Век вичыісны бур олөм. Кытыс воас, код сіјөс вајас-ез төдны.

— Кор ме ыңыда быдма, понда јона уңавны сек сее-са озырөе лоам.

— Ок-те менам дона піөј. Ыңыд вок Васкаыд ескөн јона-жө уңаліс да лок јөз-тај кытчөкө нуісны-а. Көн-ба-ра коңөр ветлө-а, ловја-ө абу-ө.

— Мам, ме тіјанөс некытчө ог кол.

— Бур піөј...

Таңи овліс Прошка. Недыр мысіт Прошкалөн Батыс віеміс да патчөрыс ез кут вермыны летчывылыны. Мамыс пондыліс ураңныкыс дөрөм-гач мыскавлыны да сојыс ставнас пыктіс.. Некод уңавны оз вермы. Ічөт кага бөрдө, бат патчөрын лөвтө, мам сој вісөмөн наргө. Отнас Прошка јон здоров. Отнаслы лөб уңавны ставсө. Пестө кералө, пачтө ломтө, нантө корсө і быдтор.

Көзыд вој төв быд щелті шувгөмөн керкаө пырө. Прошка турунөн да кубелөн лунтыр еујаліс. Отік лунө старөста-ордө вөла морт локтіс, Зев Уна гіжөд-јас вајіс.

Јөз котөрөн да котөрөн мунөны староста ордө, ставыс еерам банаөе.

Прошка ставсө адзыліс, гусөнік петіс керкасыс да јөз-бөреа щөщ мөдіс староста-ордө.

Старөста-ордын керка тырыс јөз. Пызан-дорын пісар да ущітел гора лыс-сөны бумага-вылыс гіжөдјас.

Прошка јөз кості, кокувјастыс да кытда локтіс пы-зан-дорөң.

— Јортајс, револутеја...

Прошка нінөм оз гөгөрво. Учітел дыр віеталіс сојнас овтөмөн. Казтывліс комуністјасөс, політіка, сөвет і мүкөд тор.

Рытнас правлѣнѣоо скодка-вылѣ вѣтлѣны. Прошка ордѣ щѣщ шыаелсны.

— Мун, мун Прошка, ветлы. Те вѣд ѳні мѣжан журалы-сые. Батѣд со лѣвтѣ. Мун да бура кывзы, мѣј жѣзые сор-нѣтѣны—ыстѣ Прошкаѣе мамые.

Мукѣд, Прошка ыжда челад, ескѣн dad-ѣѣн іслалѣны, но Прошка муні правлѣнѣоо. Кыкнан пелсѣ сен тор-гѣдіе да кывзѣ гѣгѣр бѣкые, коді мѣј сор-нѣтѣ.

— Вѣлѣе-тај, зонмѣ, бур олѣмѣд воіе—шуѣ ѣтѣк тошка мужік.

Ыждыд пызан-дорѣ локтѣе уцѣтел да гора сѣлѣмѣн пондіе вѣставлыны:

— Јортјас, карыввса ужалые жѣз сарѣс шыбітѣены. Озыр жѣзлы воіе пом. Став властые гѣл жѣзлы. Став ембур-сѣ комуніст щѣктѣ озыржѣзлые боетны ужалые кѣѣ. Візму колѣ мыр-ѣдыны озыр жѣзлые да јукны гѣл жѣз-костын.

Прошкалѣн јурые лудјіе, вомые нумдіе. Локтѣе уцѣ-тел-дорѣ да јуалѣ:

— Став властые шуан, гѣл жѣзлы?

— Да гѣл жѣзлы.

Прошка думыштѣе. Гырые жѣз моз-жѣ судалѣ да јур-нас лѣтјѣдлѣ.

Аскі мунѣ бара скодка. Прошка мед-первој локтѣе. Правлѣнѣѣ стѣнѣ зев уна гѣжѣдјас ласјѣдлѣмас. Прошка ѣтѣкѣе лы-ѣдас 'дај мѣд-дінѣ мунас. Быд гѣжѣд лы-ѣдѣм-бѣрын јурнас кујімѣ-нѣлые лѣтнѣтѣ, ескѣ.

ѣтѣк гѣжѣд кык-пѣв-нѣн лы-ѣдѣе 'да којмѣдые-на нѣшта кѣсјѣ. Сѣтчѣ гѣжѣма «Став власт гѣл жѣзлы»...

Скодка-вылын бѣрјісны сѣвет. Мед ыжыдас сурі ѣнѣ Петыр, Прокѣ ѣн-ѣлѣн пі. Пісар-пы-ѣдѣ колѣ важые, нѣ-код выл морт абу.

Зев тѣшкод кажѣтчѣ Прошкалы. Мужікјас кісѣ лепта-ласны вылѣ і власт лѣѣ мѣд.

Јона дыр увгісны скодка-вылын, чут косѣз ез вѣны. Сесеа нѣдыр мыст быдѣн мунісны: ѣтѣк жынјыс тѣргѣвѣј Јогор-ордѣ, мукѣдые Тѣма Мітрејѣ. Прошка жѣз-бѣреа щѣщ муніе Јогор-ордѣ.

Төргөвөј Јогор зев скөр, матө оз еибөдны көсјы.

— Мыјнө сы-вылө вѣзөдныс, валај...

Јөз уекөдчѣ керка-пыщкө, Јогорөс туј-шөрас тојыш-
тисны. Лавка оҗөс җірјыв востісны.

— Быдөн бөстө, кодлы мыј сузчас— горзө Ласеј Пе-
дөр.

Ставыс бөстисны кытырөныс, муртса вермөны нуны.
Коді кыскө еітеч пона, коді көрт ведра, коді табак јаш-
щик Ласеј Педөр керка етенсыс мед-ыҗыд җеркалөсө
нешыштөм да гөрб-вылас пуктөмөн нүө. Опоң Кузма мі-
ча вугја оҗөс пелпон-вылас бөстөма, мунигас быдөн кокыс
нуклаеө. Прошка бөстліс кіас өвѣк міча тасті да бөр пук-
тіс.

— Чөрту... Нинөмжө вөд тајөн сојныс ловө.

Ғима Мітреј-ордыс посні көлујсө ставсө жүгөдлөмаөе
мукөдсө быдөн бөстөмаөе да нүөны гортас.

Прошка ставсө аҗыліс, но ачыс нинөм ез бөст.

Прошкалөн батыс век-на вѣсө. Мамлөн ескөн сојыс
петіс, зев ұна нежва петіс да некыҗ ранаыс оз бурд. Наң
сојны абу. Овѣк Прошка дај сылы нинөмөн бөстөыны—вөв
ні мөс.

Мукөд востер јөз і мөс бөстисны Ғима Мітреј-ордыс.
Јаков Парас кык ыж дај кукаң вајіс гортас. Мужікыс мед-
ыҗыд җеркалөсө вајіс төргөвөј Јогорлыс да стөнас өшіс,
жаҗсаңыс да пөтөлөкөҗыс.

Парас сувтас җеркалө-воҗө, нырсө лептас вылө, серөг-
тас гора да шүө: «Баруна»...

Урадһикөс да важ старшинаөс кујимө нөлыс мөдөд-
лісны карө.

Уна салдат волісны еіктө.

Прошка быдлаө, быдтор еөлөмсыс кывзө. Скодка-вы-
лын щөц вылө лепталө кі.

Војна-вывеаң локтіс гортас Степан Иван. Нузвјж дө-
рөмгача, вөныс пелпон-вывтіс кресталө, шліјакод, бокас
ічөт лыјан ошалө, јурас јос-јыла шапка, плеш шөрас вѣт
пелөса гөрд печат.

Унаыс зев јӱзӱс чукӱртлӱс скарка-вылӱ. Век мыј ебӱ-сыс горзӱ, кушӱмкӱ буржујјас-јылыс, кулакјас-јылыс, частӱ казтывлӱ револуцӱја, Ленин.

Попӱс кыкыс мӱдӱдлӱс карӱ. Мӱдӱдасны, а тӱлыс бӱрын бӱр локтас.

Прошка Иванкӱд тӱдмасӱс бура, быд рыт котӱртӱ сыордӱ, сорнӱтасны дыр.

Степан Иван бур морт, Прошка бат-мамлы сӱвет-пырсетӱс кујӱм пуд наӱ. Прошкалы сетӱс зев уна наӱга.

Вожнас Прошка пуксае пеша-дорӱ да лыддысӱ. Мукӱд-дырјӱс мамыс щӱц кывзӱ.

Прошка кыт наӱга-вылыс оз гӱгӱрво јуасӱ Иванлыс. Медеа јона јуасӱ Ленин-јылыс.

ӱтчид Степан Иван Ленин-јылыс вӱсталӱс зонь рыт.

Прошка вом паскӱдӱмӱн кывзӱс сӱлӱмсыс, сӱмын кујӱм нӱлыс лотнӱтӱс јурӱн.

— Те Ленинсӱ адзӱлӱн ен?

— Да ме сыкӱд ачым сорнӱтӱ.

— Мыј-јылыс сорнӱтӱн?..

— Мувиз-јылыс.

— Но-ӱ?..

Прошка куза сорнӱтны ез расејт.

— Сӱкса кресатна да карывса ужалыс јӱз ӱткодӱс. Властыс најӱлӱн. Ми налы сетам наӱ, а најӱ сӱтеч да мукӱд сӱкас кӱлуј.

Прошкалӱн ӱтӱк тӱлысын лӱи кык шог: Степан Иван кулӱ рана-повда. Шыгла мам вӱемӱс да водӱс волнас-вылӱ.

Прошка керкаыс-керкаӱ котралӱ, корӱ наӱ, но некӱд оз сет. Ичӱт кага мамыс-бердӱ ласкысӱмӱн бӱрдӱ, мам горзӱ:

— Ко-о-д-со мӱжанлы отса-а-лас...

Прошкалӱн јур бергӱдчӱ. Сӱн-возын лӱза-гӱрда бӱӱзјалӱ.

Сӱвет јуралыс пондӱс вина јуны. Озыр јӱз корасны а сылы телешӱт, некыз оз вермы кутчӱены.

ӱнӱлӱн наӱ уна ем, морт ачыс мусер, мед наӱ да визму оз мырдыны быд рыт сӱветса јуралысӱс писаркӱд

гөститөдө, винаөн јукталас востозыс, вердас жаритөм ја-
јөн.

Прощка ставсө төдмаліс. Отчыд муніс важ правленөб
да шуө:

— Кодлөн өні властыс?

— Гөл јөзлөн.

— А-а гөл јөзлөн... Мыј-вөсна-нө ескөн он сулалө
гөл јөз-дорыс. Мыјла озыр јөз-дорыс оланныд да налыс
винасө јанныд?

— Те детіна ічөт-на...

— А Леңиныд мыј шуіс?

— Мыј?..

— Вунөдөіннныд?..

— Вај вістав.

— Тпу...

Сөвзіс да муніс гортө. Сөлөмыс пуө, негыз оз інас.
Ывлаын дырна керка-пөлөн довјаліс. Вој төв шув-
гө. Пемыдннн. Прощка шшыңмуні да пыріс керка-пыщкө.

Гортын ставыс узөны, Прощка гусөн біасіс сартасө
да пукөіс пызан-дорө. Јурыс шувгө, кынөм шыгла нуқыр-
тө. Ведрасыс пу дарјөн үіс көзыд ва кујім доз да неуна
лөсыджык лоі.

Дыр-на зев цукаліс, кык сартас-ннн сотчіс. Прощка
век-на јур өшөмөн цукалө пызан-дорын.

Друг бара Прощка шшыңмуні, вічөдліс мам-вылө да
гусөн жақ-дорыс лөзіс нега көрөб.

— Леңін...

Муртсанік шуіс аслыс вом-улын. Перјіс-ннн көрөбыс
ліст бумага да карандаш. Сөлөм ытјалө, быгетө көзыд ва-
өн вывтис кіскалөны.

— Мед... гіжа...

Бжыда долыштіс, копыртіс пызан-вылө да пондіс
гіжны:

«Леңін дадалы»

Јурнас лөтнтіс, шшыңмуні, вічөдліс мам-вылө, узө
өз да серам банөн пондіс гіжны возө.

«Педөр Прошкасаң».

«Те олан карын, а ме бат-мамкөд сиктын ружта. Мiжан сиктыс карсаң зев ылын. Менам батөј вiсө, патчөр-вылын мөд во-нын кујлө. Мамө војдөр ужавлис да öнi волпас-вылын кујлө, шыгла вiсөм бостiс. Мiжан наң нөтi абу, сојны нiнөм. Озыр јөз нiнөм оз сетны кор көт ен. Ме мешөкөн петала сикт кузта да Парас-төткаыс кынзi некөд оз сет. Öтiк шөрөм наң-кө кодкө сетас, гортын ставнымлы жукам. Мiжан нөшта ем арөса кага, век бөрүдө да наң корө, а кыенө ескөн ме сета.

«Ме тенө, саа-а төда, те щөктiн сетны гөлјөзлы вiзму. Мiжанлы ескөн вiзму сетiсны да нем сiјөн вöчны. Ог-нын нiнөм төд, мыј колө вöчны. Батлыс жуала да сөмын ојзө. Век вiдчысө бур олөм да јенлы гусөникөн јурбитө. Ме шуа јенмыд нiнөм оз сет». Мамө сетыс менө зев јона вiдө, щөктө быд асыв јурбитны.

Сөветө ме велла быд лун, нiнөм мем сес оз сетны.

Прошка дүгдыштiс гижөмыс, щөкаөдыс сiнва вiзывтө. Дөрөм сөскөн чышкiс да бара воцө пондiс гижны.

Сөкыд мем, саа-а, овны, ој сөкыд! даc арөс-на муртса ловiс, а быдтор колө вöчны öтнамлы. Ставныс корөны наң, менам аслам кынөмөј сүмалө. Гырыс вокјас војнавылын косасөны, мөд-во нiн нем оз кывсы, гашкөн i кулины. Ог-нын төд мыј колө керны. Тенсыд өтсөг вiдчыса, сы-вөсна i гiжа. Мем Степан Иван вiставлис те-јылыс, ме төда, те зев бур, гөлјөз-дор олан.

«Ме тенө адзывла важ правлөчнө етеныс. Те век шын-мунөмыд, вiзөдан бура. Јурсид тенад абу, тошкыд iчөтiк, öтiк сiнтө куныштөмыд.

«Јенiн саа-а, тенө-кө лөзасны, гашкө ачыд мынтөд-чылан да волы ме-ордө. Лок тулысын, Төлын мiжан сиктын зев көзид, быд лун туробитө, туж-вылад локтигад кынмыны вермам, көтi шоныда пастасан, он i төдлы кi-кокыд кынмас. Менам-тај пелөј лока частө кынмывлө. Локтан татчө да мiжан-ордө i пыр. Мiжан ескөн самөварыд абу да корелам вөд кыскө, öтчид щајтө јуны Öнө Прока-на

і селас. Сөмын керга пыщкөс мiжан сөд да кызкө вөд он сөдас. Локтан-да уна тср ме тед пелад вашнiта. Ме тө-да-нын мыј колө. Мукөд-дырјi дыр ме пукала өтнамөн да век думайга, мыј-нiбуд век сурө дум-вылө, сөмын сорнит-ныс мем татөн некөдкөд. Батө оз сорнит, а мам менө вiдө.

Локтан-да ми тасаң тенө карөз коллам. Ме ачым нол гөгыла телега корса, вөвтө вөд кодкө өтчыд коллы-ныд селас, гащкө i сөветсаң јамскөј вөв сетасны, оз-кө вөд ме ачым бөр-вылас вөв дон пыд-дыс ужаладај...

Леңин дада, мыј-вөсна-кө ме тенө понди быд вој вө-төн адзвылыны. Ме ог төд мыјла. Те көнкө вөтјастө вери-тан, а ме ог.

Төрыт менө мамө зев јона вiдiс, пель-пө менам сөдмiс нин тенад Леңинөн. Боет-пө да јурбит сы-вылө, тув кык сов-пө оз-ө сет.

«Те сiјөс дада ен сiвiт. Менам мам нөрыс нинөм оз гөгөрво, немнас ез велөдчыв».

Iчөт кага бөрдзiс, тыдалө лудiкјас матајтiсны. Пач-чер-вылын ружөгтiс бат, мам сад-мiс.

Прошка шемө гартыштiс да суйiс көрөбө, кiјө боетiс нiга да бытө лыд-дысө.

— Прошка, мыј-нө сен те керан?

— Нiга лыд-да.

— Вөд да уз, петукјас мөдыс-нын чуксаөны ре-гыд јурдас.

— Регыд мам вода, час iчөтiка нөшта лыд-дышта, понала.

Кор мамыс сiнсө куңiс, Прошка бара кыскiс бумага да пондiс гiжны.

«Омөл мiжан олөм! Сор-нин тыдалө талун. Сесеа вод-ны колө. Те воли мiжан-ордө. Те менө пырыс пыр адзан. Ме iчөтiк, јуалан да iндасны. Менө быдөн төдөны, быд керкаө-нин воли һаң корiгөн. Он-кө вермы волины гiж шемө. Гiж уна ставсө лыд-да. Ми текөд век пондам мөда-мөдлы гiжны».

«Дада тајө тед гусөн вiстала, кор ме ыжыда быдма партiјаө пыра. Коммуиңстө гiжеа. Менам тајө думыс ју-

рыс нї суц-кежлө оз петав. Коммунистад-кө пыра сек
сесеа озыр јөзтө верма-һин».

«Сесеа ставыс. Узны колө водны, мам-кө садмас абу
лөсыд.

«Гіж меным, ме-понда вїтчысны.

«Mödd. Gurja eiktö, Прошкалы.

Шїлө Педөрлөн шї.

«Сесеа ставыс».

«Гіжіс тајөс теныд Прошка».

Нолө вїтыс ышловзїс, лысдїс асесе гіжөмтор, кујї-
мө-нол кыв черкнїтїс да сы-пысдї вылөс гіжіс,
пач кымыс панө лезіс са, желлөн гудралө черныла вөчө.
Шїемөсө бумагаон гартыштїс да сунїса јемөн кујїмыс
вурыштїс, мед оз уе, сесеа перөөн гіжіс:

«МОСКВА КАРӨ ЛЕҢІНЛЫ».

Асыв-воґын пемыднас-на котөрїс поштөвөј дорө.
Ҷештыс кыскїс шїемө да еөлөмеыс вїжөдлїс. Кї кок сүвт-
сө. Кор розөдыс лезіс јашщїкө еөлөм јокнїтїс да пондїс
четчавны, ачыс Прошка радысла пыр котөрөн локтїс гор-
төзыс, некөдлы һинөм ез вїстав.

Гортын вїтчысө лун і вој. Сөлөм-вылын вывтї долыд,
а јурын бергалө:

— Леһин möddas, оз вунөд.

Мыјла-нө оз mödd. Прошка вөд ставсө гіжіс аслас
еөлөмеаныс, һинөм ез пөрјав.

Прошкалөн серам кыкнан пелөзыс. Кокыс мүсө оз
төд ем-ө абу-ө. Бытгө борд чужї, кор на-дїнө локтїс ку-
чїк паскөма морт, а кїас Леһїнеан бумага күтө.

Кучїк паскөма морткөд локтїсны Прошка-ордө: сөвет-
тыс јуралымыс, шїсар да уна мужїкјас.

Кучїк паскөма морт гораа лысдїс Леһїллыс бумага.

Карува исполкомлы.

Председател
Совета
Народ. Комисаров.
Москва
Кремль
26/XII-1920 г.

Мыжон таяж гижодые воас пыржө
отсалө гөл крестанінлы Гур-
жа сиктые Пила Педорлы
Сетө сылы отсасан коми-
тетые, кыҕ Краснөй-армееч семжалы, пас-
ком да вөв. Земелнөй отделе сето кер-
ка кер, Продкомые нан.

Шисө сылые, Прошкасө, модөдө карө
велөдчыны казеннөй щөт-вылө. Сиз-жө
виҕөдлө кущөма ужалө суржа сиктса совет,
кущөма отсасоны гөл жөзлы.

Мыжон таяж ставсө вөчанныд гижө мем.

Председател С.Н.К. В. Улжанов (Леңин).

Прошка карын велөдчигөн кывлас Леңин-жылые сор-
ни да сизі і сижөс кыскө сорни-динас.

Ветлас клубө да дыр виҕөдас Леңин картина-вылө,

Кодкө каҕтыштае сорни-костын Леңинөс да бытө
тө көзыд ваон кистышасны вылөдые, еинсө сывтөдас
сорнитые морт-вылө, вомсө паскөдас да кывсө Леңин
дада-жылые, коді отсалө гөл жөзлы да тојтө (тоҕдысө)
на-вөсна.

Илв. №

4338

Цена 10 коп.

	Коми-3
3	1562

